

บทที่ 3

วิวัฒนาการของพรรคสังคมนิยม

พรรคสังคมนิยม ตั้งขึ้นจากกลุ่มรวมพลังที่ให้การสนับสนุน พลตรีจำลอง ศรีเมือง ในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. 2528¹ เพราะฉะนั้นการศึกษาพรรคสังคมนิยมจึงจำเป็นต้องศึกษากลุ่มรวมพลังด้วย

กลุ่มรวมพลัง

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พระราชบัญญัติระเบียบบริหารข้าราชการกรุงเทพมหานครได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2528 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2528 ส่งผลให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 มีกลุ่มการเมืองและพรรคการเมือง ส่งผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง 10 คน คือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง นายชนะ รุ่งแสง พล.ต.ต. มรว.เจตจันทร์ ประวิตร นายมงคล สิมะโรจน์ นายชิงชัย ต่อประดิษฐ์ นายอดิศร อีสี่ นายสมิตร สมิทินันท์ นายอนันต์ ภัคดีประไพ พ.ต.อ.(พิเศษ) เขียน รัตนสุวรรณ และนางสุนารี สันติธรรักษ์ ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ด้วยคะแนน 480,233 คะแนน² ในการสมัครรับเลือกตั้งครั้งนี้ พลตรีจำลอง ศรีเมือง สังกัดกลุ่มรวมพลัง กลุ่มรวมพลังที่ให้การสนับสนุนพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นกลุ่มทางการเมืองซึ่งประกอบด้วยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

¹ กนก วงศ์ตระหง่าน, พรรคการเมืองไทยปัจจุบัน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ไม่ปรากฏแห่งพิมพ์, 2533), หน้า 74.

² ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งวันที่ 15 พฤศจิกายน 2528.

1. กลุ่มญาติธรรมชาวโคก เป็นกลุ่มที่สาธารณชนแยกแยะได้ง่ายที่สุด เพราะมีวัตรปฏิบัติและการแต่งกายแตกต่างจากบุคคลทั่ว ๆ ไป กลุ่มญาติธรรมชาวโคกนี้ถือว่า พลตรีจำลอง ศรีเมืองเป็นญาติหรือมิตรร่วมอุดมการณ์ทางศาสนา ที่มีโพธิรักษ์ (รัก รักพงษ์) เป็นผู้นำ เมื่อปี 2528 ญาติธรรมชาวโคกมีประมาณ 1,000 กว่าครอบครัว แม้ว่ามีจำนวนไม่มากนัก แต่ญาติธรรมชาวโคกมีความศรัทธาในตัวพลตรีจำลอง ศรีเมืองอย่างแท้จริง จึงทำให้การปฏิบัติงานทางการเมืองของกลุ่มญาติธรรมชาวโคก มีประสิทธิภาพมากกว่าทีมงานรับจ้างของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองโดยทั่วไป ประกอบกับญาติธรรมชาวโคกมีสมาชิกกระจัดกระจายอยู่ในเกือบจะทุกวงการและระดับการศึกษา อันเป็นข้อแตกต่างจากผู้ปฏิบัติงานของพรรคและกลุ่มการเมืองอื่น ๆ อีกทั้งญาติธรรมชาวโคกส่วนมากผ่านประสบการณ์ในการทำงานแบบอาสาสมัคร จึงมีการทุ่มเทในการปฏิบัติงานเป็นอย่างมากมีสมาชิกสำคัญ ๆ เช่น นายธำรงค์ แสงสุริยจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังธรรม เขต 7 กรุงเทพมหานคร (ปี 2535) นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ปี 2535)

2. กลุ่มบุคคลในวงการอาชีพที่มีฐานะสังคมในระดับผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนเหล่านี้เคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพลตรีจำลอง ศรีเมือง ทั้งยังเคยมีกิจกรรมทางการเมืองร่วมกัน ตั้งแต่สมัยเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519^๖ และพลตรีจำลอง ศรีเมือง ยังเคยร่วมงานชุมชนกับบุคคลเหล่านี้ เนื่องจากน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพมหานครเมื่อปี 2521 กลุ่มผู้นำชุมชนเหล่านี้มีจำนวนมากพอสมควรทั้งมีความหลากหลายสาขาอาชีพ มีฐานะความเป็นอยู่ดี มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง ประกอบกับมีฐานะทางการเงินพอที่ช่วยเหลือกิจกรรมทางการเมืองได้ดี จึงทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนเหล่านี้มีบทบาทไม่น้อย กลุ่มบุคคลเหล่านี้มีสมาชิกเช่น นางมาลี เสนจันทร์ดีไชย เจ้าของโรงเรียนอนุบาลลูกรัก นางกัลยา ฝั่งทองหล่อ ดร.เรื่อน สมณะ นางเครือวัลย์ สมณะ นักธุรกิจนำเข้าผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ซึ่งปัจจุบัน(ปี 2535)เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคพลังธรรมเขต 3 กรุงเทพมหานคร

^๖ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ยังเติร์กกับทหารประชาธิปไตย : การวิเคราะห์บทบาททหารในการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525), หน้า 96.

3. กลุ่มทหารยังเดี๋ยก เป็นกลุ่มทหารนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 7 ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นร่วมอุดมการณ์กับพลตรีจำลอง ศรีเมือง แม้จะเป็นกลุ่มเล็ก แต่มีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองสูง กลุ่มทหารยังเดี๋ยกก็มีสมาชิกคนสำคัญ ๆ เช่น พันเอกปราบ โชติกเสถียร พันเอกบวร_งามเกตุ พันเอกกัมปนาท เกษวิริยการ

กลุ่มรวมพลังได้ร่วมมือกันปฏิบัติงานทางการเมืองโดยเน้นการประหยัดและเรียบง่าย สามารถดึงกลุ่มพลังเจียบที่เคยรังเกียจการเมืองมาก่อน (alienated voters) ออกมาใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จนทำให้มีผู้ใช้สิทธิสูงถึง 34.65 เปอร์เซ็นต์ อันส่งผลให้ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นถึง 480,233 คะแนน ถึงขนาดคะแนนของพลตรีจำลอง ศรีเมืองคนเดียวมากกว่าคะแนนของผู้สมัครสำคัญ ๆ รวมกันเสียอีก (นายชนะ รุ่งแสง แห่งพรรคประชาธิปัตย์ได้ 241,001 คะแนน พล.ต.ม.ร.ว.เจตจันทร์ ประวิตร แห่งพรรคประชากรไทย ได้ 140,190 คะแนน และนายมงคล สิมะโรจน์ แห่งกลุ่มกรุงเทพก้าวหน้า ได้ 63,557 คะแนน (รายละเอียดตามตารางที่ 3.1 แสดงผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 กลุ่มรวมพลังได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเรื่อยมา ครั้นกลุ่มรวมพลังแปรสภาพมาเป็นพรรคพลังธรรม กลุ่มบุคคลในกลุ่มรวมพลังยังให้การสนับสนุนพรรคพลังธรรมเช่นเดิม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.1 แสดงผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528

ลำดับที่	ชื่อผู้สมัคร	เครื่องหมาย ประจำตัว	ได้คะแนน	หมายเหตุ
1	พลตรีจำลอง ศรีเมือง	8	480,233	ได้รับเลือกตั้ง
2	นายชนะ รุ่งแสง	4	241,001	
3	พล.ต.ต.ม.ร.ว.เจตจันทร์ ประวิตร	7	140,190	
4	นายมงคล สิมะโรจน์	3	63,557	
5	นายชิงชัย ต่อประดิษฐ์	5	12,042	
6	นายอดิศร อีสี่	1	4,776	
7	นายสมิตร สมิทินันท์	2	3,706	
8	นายอนันต์ ภัคดีประไพ	6	2,024	
9	พ.ต.อ.(พิเศษ) เขียน รัตนสุวรรณ	9	1,890	
10	นางสุนารี สันติธรรักษ์	10	1,276	

ที่มา : กองปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรรคพลังธรรม

การก่อตั้งและความเป็นมา

ภายหลังที่มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 พร้อมกำหนดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พลตรีจำลอง ศรีเมือง และคณะได้ร่วมกันก่อตั้งพรรคพลังธรรมขึ้น ดังปรากฏในเอกสารที่เขียนด้วยลายมือพลตรีจำลอง ศรีเมืองเองว่า "ผมและหลาย ๆ คนเห็นว่าเวลานี้มีความจำเป็นจะต้องตั้งพรรคการเมืองขึ้นมา ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เมื่อมีปัญหาเราก็กู้ช่วยกันแก้มิใช่ตั้งขึ้นมาเพื่ออยากใหญ่อยากโต แต่เป็นการทำหน้าที่ของพลเมืองดี ชื่อว่า พลังธรรม"⁴ เมื่อกลุ่มผู้จัดตั้งพรรคพลังธรรมได้ยื่นเรื่องต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองเรียบร้อยแล้ว กระทรวงมหาดไทยก็ได้ออกหนังสือรับรองการแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมือง⁵ โดยรับรองว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง นางศิริลักษณ์ ศรีเมือง นางเครือวัลย์ สมณะ นาวาอากาศเอกเล็ก มหานนท์ นายประเสริฐ นาสัมพันธ์ นายชิตพงษ์ ไชยวสุ นางระวีวรรณ สมพงษ์ นางประเยาว์ ศรีดิศรี พันเอกสุธรรม คักดีศรี นายเสรี พัฒน์พันธุ์ชัย นางสมพร พัฒน์พันธุ์ชัย นางสุจิตรา สุวรรณสุขโรจน์ นายประธาน รุ่งตรานนท์ นางกัญญา ธาราณัติ นางลัดดา มาลากุล ณ อยุธยา นางมาลี เสนจันทร์พิไชย นายสุเทพ อุตถากร นางกัลยา บำรุงผล รวม 18 คน เป็นคณะผู้เริ่มก่อตั้งพรรคการเมืองชื่อ พลังธรรม หลังจากนั้นคณะผู้ก่อตั้งก็ได้เชิญชวนให้ประชาชนเป็นสมาชิกจนถึงวันที่ 9 มิถุนายน 2531⁶ นายทะเบียนพรรคการเมือง กระทรวงมหาดไทยได้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

⁴ พลตรีจำลอง ศรีเมือง, เอกสารมาตั้งพรรคพลังธรรมกันเถิด (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาชนจำกัด, 2531), หน้า 3.

⁵ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท0403/6212 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2531.

⁶ "ราชกิจจานุเบกษา" เล่มที่ 105 ตอน 95 วันที่ 15 มิถุนายน 2531 ฉบับพิเศษ หน้า 12-19.

ประกาศรับการจัดทะเบียนพรรคพลังธรรม โดยมีที่ตั้งอยู่ที่เลขที่ 22 สีแยก อ.ส.ม.ท.
ถนนรัชดาภิเษก แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310 หมายเลขโทรศัพท์
2467496-9

พรรคพลังธรรมมีอักษรย่อภาษาไทยว่า "พพร" มีชื่อเป็นอังกฤษว่า Palangdharma Party มีอักษรย่อภาษาอังกฤษว่า "PDP"

เครื่องหมายของพรรคมีลักษณะเป็นรูปมือพนมอยู่ภายในกรอบทรงดอกบัวตูมสีขาว ช่องว่างระหว่างมือพนม และกรอบเป็นพื้นสีฟ้าเข้มรูปขนสองข้างพร้อมมือกำแน่น ภายใต้กรอบทรงดอกบัวเป็นชื่อพรรคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความหมายดังนี้

มือพนมสีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ของคุณธรรมที่จะคำจุนสังคมและความเคารพในกฎเกณฑ์ของสังคม

รูปขนมือกำแน่นสีฟ้าเข้ม หมายถึง การรวมพลังด้วยความสามัคคี

ทรงสี่เหลี่ยมดอกบัวตูม หมายถึง ศาสนา

รวมกันแล้ว หมายถึง การรวมพลังเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้อยู่ภายใต้กรอบของคุณธรรมและความสามัคคี

สีประจำพรรคคือสีฟ้าเข้มและสีขาว สีขาว หมายถึง ศาสนาและคุณธรรม สีฟ้าเข้ม หมายถึง สันติภาพ

พรรคพลังธรรมได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของพรรคในหนังสือเชิญชวนเข้าเป็นสมาชิกพรรคพลังธรรมว่า

เพื่อจรรโลงการปกครองระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเพื่อพัฒนาการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ ให้มีความมั่นคงและมั่งคั่ง โดยรวบรวมผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ มีคุณธรรม และอุดมการณ์มาร่วมมือกัน

นอกจากนี้พรรคพลังธรรมยังได้กำหนดแนวนโยบายของพรรคดังนี้

1. ด้านการเมืองการปกครอง

- (1) ให้อำนาจการบริหารมีอิสระจากอำนาจนิติบัญญัติมากขึ้น
- (2) กระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น
- (3) เพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและระบบรัฐวิสาหกิจ
- (4) จัดการทุจริต การฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างจริงจัง

2. ด้านเศรษฐกิจ

- (1) จัดการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจ
- (2) ส่งเสริมการเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก
- (3) ส่งเสริมให้หมู่บ้านในชนบทสามารถเลี้ยงตัวเองได้ด้วยการทำการ

เกษตรขนาดย่อม

- (4) กระจายความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจสู่ชนบท
- (5) รัฐจะจัดสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นต่อสาธารณชน
- (6) ให้มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านสังคม

- (1) มุ่งนำหลักธรรมในศาสนาต่าง ๆ มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้ประชาชนมีความสะอาด ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ และเสียสละมากขึ้น
- (2) ส่งเสริมการศึกษาด้านวิชาชีพ เพื่อให้ประชาชนมีงานทำอย่างทั่วถึง
- (3) กระจายสาธารณสุขมูลฐานให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

4. ด้านต่างประเทศ

- (1) ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยอิสระเป็นมิตรกับทุกประเทศ
- (2) ส่งเสริมความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศเพื่อนบ้าน

(3) ยึดผลประโยชน์ของชาติเป็นหลักและคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติในต่างประเทศ

(4) ยึดหลักการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและรับความช่วยเหลือโดยไม่มีข้อผูกพัน

5. ความมั่นคง

(1) ส่งเสริมให้ทหารมีหน้าที่หลักในการป้องกันประเทศ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศตามรัฐธรรมนูญ

(2) พัฒนากองทัพให้มีความพร้อมทั้งในด้านกำลังและยุทธวิธี

(3) ส่งเสริมการผลิตอาวุธยุทธวิธีใช้ในกองทัพได้เอง

(4) ส่งเสริมจัดตั้งมวลชนและราษฎรอาสา เพื่อเสริมการป้องกันประเทศ และรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ครั้นเมื่อพรรคพลังธรรมได้ก่อตั้ง เรียบร้อยแล้วก็ได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการแข่งขันสมาชิกเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครดังนี้

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ก่อนที่จะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรได้มีการแตกแยกอย่างรุนแรงระหว่างสมาชิกของพรรคร่วมรัฐบาลบางพรรค จนเป็นเหตุให้รัฐมนตรีโควตาพรรคประชาธิปัตย์ยื่นใบลาออกจากตำแหน่ง ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่ดีเท่าที่ควร⁷ รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตัดสินใจยุบสภาเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 และทำให้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 พรรคพลังธรรมส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนมากกว่าพรรคการเมืองอื่น คือ 319 คนทั่วประเทศ แยกเป็นกรุงเทพมหานคร 37 คน ภาคกลาง 76 คน ภาคใต้ 41 คน

⁷กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, รายงานผลการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 (กรุงเทพมหานคร : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2531), หน้า 75.

ภาคเหนือ 46 คน และภาคอีสาน 119 คน โดยพลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคไม่ได้สมัครรับเลือกตั้งด้วย ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคพลังธรรมได้รับเลือกแยกเป็นกรุงเทพมหานคร 10 คน ภาคกลาง 3 คน ภาคใต้ 1 คน ส่วนภาคอีสานไม่ได้รับเลือกตั้ง (จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศจำนวน 357 คน) ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลังธรรมที่ได้รับการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

เขตที่	จังหวัด	ชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
2	กรุงเทพมหานคร	นายสุเทพ วงศ์กำแหง	28,261
3	กรุงเทพมหานคร	นายทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์	20,204
5	กรุงเทพมหานคร	นายอุดมศิลป์ ศรีแสงนาม	30,453
5	กรุงเทพมหานคร	นายอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	28,435
6	กรุงเทพมหานคร	นายประพันธ์ หุตะสิงห์	25,088
7	กรุงเทพมหานคร	นายธำรงค์ แสงสุริยจันทร์	42,769
8	กรุงเทพมหานคร	พล.ร.อ.ศิริ ศิริรังษี	28,063
8	กรุงเทพมหานคร	นายพีระพันธ์ ถนอมพงษ์พันธ์	27,187
11	กรุงเทพมหานคร	นายวิลาศ จันทรพิทักษ์	35,174
12	กรุงเทพมหานคร	นายสมุท มงคลกิตติ	33,789
12	กรุงเทพมหานคร	นายพีระพงศ์ สาคริก	33,640
1	กาญจนบุรี	นายพีเนจ จันทรสมบูรณ์	33,627
1	สิงห์บุรี	พ.อ.บุลศักดิ์ โพธิ์เจริญ	39,281
1	สุราษฎร์ธานี	นายโกเมศ ขวัญเมือง	46,903
1	อุทัยธานี	นายไพโรจน์ ท่งทอง	62,628

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากสถิติการเลือกตั้งข้างต้นจะเห็นว่า กรุงเทพมหานครคือฐานคะแนนเสียงที่สำคัญของพรรคพลังธรรมโดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้ง 10 คนจากจำนวน 37 ที่นั่งที่มีอยู่ เมื่อการเลือกตั้งสิ้นสุดลงได้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม โดยมีพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) เป็นนายกรัฐมนตรี พรรคพลังธรรมไม่ได้ร่วมรัฐบาล จึงทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน

การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2533 โดยที่ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2528 จึงทำให้ครบวาระในการดำรงตำแหน่งสี่ปี เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2532 จึงมีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ในวันที่ 7 มกราคม 2533 พลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมได้ลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย โดยมีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองรวมทั้งสิ้น 16 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ด้วยคะแนนท่วมท้น ถึง 703,671 คะแนน^๑ ขนาดที่ว่าคะแนนของผู้สมัครทุกคนรวมกันยังได้น้อยกว่าพลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรม จากผลการเลือกตั้งกล่าว (รายละเอียดตามตารางที่ 3.3 แสดงผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) ทำให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ต้องเปลี่ยนพลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และให้นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพราะก่อนการเลือกตั้ง พลตำรวจเอกประมาธ อติเรกสาร มีข้อขัดแย้งเรื่องการแต่งตั้งปลัดกรุงเทพมหานคร กับ พลตรีจำลอง ศรีเมือง

^๑ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่อง ผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 8 มกราคม 2533

ตารางที่ 3.3 แสดงผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 มกราคม

2533

ลำดับที่	ชื่อผู้สมัคร	เลขหมายประจำตัว	ได้คะแนน	หมายเหตุ
1	พล.ต.จำลอง ศรีเมือง	5	703,671	ได้รับเลือกตั้ง
2	นายเดโช สวานานนท์	6	283,777	
3	นายประวิทย์ รุจิรวงศ์	2	60,947	
4	นายนิยม ปุราคำ	2	60,947	
5	นายวรัญชัย โชคชนะ	1	13,143	
6	นายดำริ รินวงษ์	3	7,921	
7	ร.ต.ท.เชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	9	5,280	
8	นายสมิตร สมภินันท์	7	3,736	
9	พ.ต.ต.อนันต์ เสนาจันทร์	16	1,411	
10	นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร	8	843	
11	นายนคร วารณา	15	483	
12	นายประมุข แสนสุภา	12	361	
13	นายไอศูรย์ มั่นรักเรียน	14	299	
14	นายเสวก จามรจันทร์	11	251	
15	นายประสาน กู้ปั้น	10	248	
16	นายฉัตรชัย จรุงเกียรติ	13	189	

ที่มา : กองปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ล้มสقطลงเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 อันเนื่องมาจากการยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ภายใต้การนำของพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก พลอากาศเอกเกษร โจนันนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลเรือเอกวิเศษฐ การุณยวิช ผู้บัญชาการทหารเรือ จากนั้นได้จัดตั้งรัฐบาลภายใต้การนำของนายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี จนกระทั่งได้มีการกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นในวันที่ 22 มีนาคม 2535 ในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคพลังธรรม ส่งสมาชิกเข้ารับการเลือกตั้งทั่วประเทศ 194 คน โดยพลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ผลการเลือกตั้ง ปรากฏว่าพรรคพลังธรรมได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศ จำนวน 41 คน จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ 360 คน แยกเป็นกรุงเทพมหานคร 32 คน (จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 35 คน โดยพรรคประชากรไทยได้รับเลือกตั้ง 2 คน และประชาธิปไตย 1 คน) ภาคกลาง 6 คน ภาคเหนือ 2 คน ภาคใต้ 1 คน และภาคอีสานไม่ได้รับเลือกตั้ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนพรรคพลังธรรมที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535

เขตที่	จังหวัด	ชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
1	กรุงเทพมหานคร	พันเอกวินัย สมพงษ์	51,958
2	กรุงเทพมหานคร	พลตรีจำลอง ศรีเมือง	60,157
2	กรุงเทพมหานคร	นายสุเทพ อัดถากร	48,812
2	กรุงเทพมหานคร	นายเรืองวิทย์ ดุษฎีสุรพจน์	40,510
3	กรุงเทพมหานคร	นายทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์*	58,539
3	กรุงเทพมหานคร	นางเครือวัลย์ สมณะ	56,052
3	กรุงเทพมหานคร	นายสมุทร มงคลกิติ*	54,796

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

เขตที่	จังหวัด	ชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
4	กรุงเทพมหานคร	พล.ร.อ.ดิลก ภัทร โกศล	56,357
4	กรุงเทพมหานคร	นายปัญญา สดสว่างค์	53,896
4	กรุงเทพมหานคร	นายวิทยา วิเศษรัตน์	51,699
5	กรุงเทพมหานคร	นายอุดมศิลป์ ศรีแสงนาม*	62,900
5	กรุงเทพมหานคร	นายอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา*	61,872
5	กรุงเทพมหานคร	นายสุทิน แนเขต	60,347
6	กรุงเทพมหานคร	นายประพันธ์ หุดะสิงห์*	40,448
6	กรุงเทพมหานคร	พล.ต.ฤกษ์ดี ชชาติอุทิศ	38,412
7	กรุงเทพมหานคร	พ.อ.ชินวุธ สุนทรสีมะ	83,618
7	กรุงเทพมหานคร	นายธำรงค์ แสงสุริยจันทร์*	83,153
7	กรุงเทพมหานคร	นายไชยวัฒน์ ลินสว่างค์	79,132
8	กรุงเทพมหานคร	พล.ร.อ.ศิริ ศิริรังษี*	38,817
8	กรุงเทพมหานคร	นายพีระพงศ์ ถนอมพงษ์พันธ์*	34,607
9	กรุงเทพมหานคร	นายเชียร มโนหรรทัด	52,741
9	กรุงเทพมหานคร	นายถวิล ไพรสงค์	52,698
9	กรุงเทพมหานคร	นายสมพันธ์ กัลยาวิชัย	47,922
10	กรุงเทพมหานคร	พล.ร.ท. โรช วิกิตภูมิประเทศ	53,686
10	กรุงเทพมหานคร	นายเสริม หลีกสุวรรณ	52,316
10	กรุงเทพมหานคร	นายธเนศ พรนิพนธ์วงศ์	50,441

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

เขตที่	จังหวัด	ชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
11	กรุงเทพมหานคร	นายวิลาศ จันทร์ทิพย์*	55,706
11	กรุงเทพมหานคร	นายสุธา ชันแสง	53,521
11	กรุงเทพมหานคร	นายแสวง ฤกษ์จรัส	49,264
12	กรุงเทพมหานคร	นายกระแส ชนะวงศ์	65,923
12	กรุงเทพมหานคร	นางสาวสุดารัตน์ เกยุราพันธ์	63,031
12	กรุงเทพมหานคร	นายสุธน ชื่นสมจิตต์	59,383
1	นครศรีธรรมราช	นายเดชา สามารถ	55,884
2	นนทบุรี	นายถวิล จันทร์ประสงค์*	57,103
2	นนทบุรี	นายอุดมเดช รัตนเสถียร	41,892
1	นนทบุรี	นางนิมพา จันทร์ประสงค์	35,096
1	ราชบุรี	นายชจรศักดิ์ จินตานนท์	73,332
1	ราชบุรี	นางสาวกฤษมา ศรสวรรณ	55,709
1	เพชรบูรณ์	นายจรัส นัวช่วย	102,358
2	เพชรบูรณ์	นายเกษม บุตรขุนทอง	58,532
1	กาญจนบุรี	นายพินิจ จันทร์สมบูรณ์*	49,079

*สมาชิกสภาผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ภายหลังการเลือกตั้งได้มีการจัดตั้งรัฐบาลโดยพรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคราษฎร และพรรคประชากรไทย และได้เชิญพลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบกมาเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคพลังธรรมไม่ได้เป็นพรรคร่วมรัฐบาล จึงต้องทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน

การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2535 ตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครว่างลงเพราะพลตรีจำลอง ศรีเมืองได้ลาออกเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 พรรคพลังธรรมตัดสินใจส่ง ร.อ.กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา เข้าสมัครรับเลือก คู่แข่งที่สำคัญคือ นายพิจิตต รัตตกุล จากพรรคประชาธิปัตย์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขต 5 กรุงเทพมหานคร เมื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ซึ่งถือว่าเป็นผู้ได้รับความนิยมมากพอสมควร เมื่อเทียบคุณสมบัติกับ ร.อ.กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ผู้สมัครของพรรคพลังธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยฐานคะแนนเสียงที่มีอยู่ของพรรคพลังธรรม ทำให้ ร.อ.กฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา แห่งพรรคพลังธรรมได้รับเลือกตั้งจากจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้น 19 คน ด้วยคะแนน 363,668 คะแนน^๑ (รายละเอียดตามตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 แสดงผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2535

ลำดับที่	ชื่อผู้สมัคร	เลขหมายประจำตัว	ได้คะแนน	หมายเหตุ
1	ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา	9	363,668	ได้รับเลือกตั้ง
2	นายพิจิตต รัตตกุล	3	305,740	
3	พลอากาศเอก สมมต สุนทรเวช	10	70,058	
4	นายมติ ตั้งพานิช	15	3,685	
5	นายบุญเทียม เขมาภิรัตน์	4	2,685	
6	นายสมิตร สมิทธินันท์	7	1,138	

^๑ประกาศกรุงเทพมหานคร เรื่องผลการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร วันที่ 19 เมษายน 2535

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อผู้สมัคร	เลขหมายประจำตัว	ได้คะแนน	หมายเหตุ
7	นายประทีป เสียงหวาน	2	1,133	
8	นายบุญญสิริ สอนซัด	8	1,133	
9	นายชชาติ มีลัตย์	11	799	
10	นายวรัญชัย โชคชนะ	1	734	
11	คุณหญิง กนก สามเสน วิล	17	717	
12	นายถวิล วิสุทธิจินดา	5	607	
13	นายอสิต สดุดี	19	465	
14	นายไอศูรย์ มั่นรักเรียน	6	295	
15	นายไพบลูย์ จันทรมงคล	16	275	
16	นายประสาน กู้ปิ่น	14	170	
17	นายแดน เวลาดี	18	156	
18	นายพนิก ธิญรส	13	151	
19	นายโพธิแก้ว หอธรรมรัตน์	12	116	

ที่มา : กองการปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 รัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี ได้ลาออกเพราะมีการชุมนุมประท้วงจนเกิดเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ" ของปี พ.ศ. 2535 การชุมนุมประท้วงครั้งนี้เกิดขึ้นจากกระแสความไม่พอใจที่พรรคร่วมรัฐบาลที่ได้รับฉายาว่า "พรรคमार" ไปเชิญพลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นนายกรัฐมนตรี ในเหตุการณ์ประท้วงมีพลตรีจำลอง

ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพรรคพลังธรรม เป็นแกนนำสำคัญ (ต่อมาพลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้ลาออกจากการเป็นหัวหน้าพรรคพลังธรรม เพื่อให้ได้ภาพลักษณ์ว่าเป็นการเคลื่อนไหวส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับพรรคพลังธรรม โดยให้พลเรือเอกศิริ ศิริรังษี รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าพรรคพลังธรรม) ร่วมกับสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) กลุ่มนักวิชาการ และประชาชน หลังจากพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้ลาออกแล้ว ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานรัฐสภา ได้นำความกราบบังคมทูลเพื่อโปรดเกล้าฯ ให้นายอาพันธ์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นก็ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2535 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 พรรคพลังธรรมซึ่งได้รับฉายาว่าเป็น "พรรคเทพ" ได้ส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งทั่วประเทศทั้งสิ้น 270 คน ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศ 47 คน แยกเป็นกรุงเทพ 23 คน (จากจำนวน 35 คน พรรคมวลชน 1 คน พรรคประชาธิปไตย 9 คน พรรคประชากรไทย 2 คน ภาคอีสาน 9 คน ภาคกลาง 8 คน ภาคเหนือ 4 คน ภาคใต้ 3 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 แสดงรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคพลังธรรมที่ได้รับเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535

เขตที่	จังหวัด	รายชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
1	กรุงเทพมหานคร	พันเอกวินัย สมพงษ์ #	51,410
1	กรุงเทพมหานคร	นายอากร ฮุนตระกูล	49,463
2	กรุงเทพมหานคร	พลตรีจำลอง ศรีเมือง #	54,270
2	กรุงเทพมหานคร	นายสุเทพ อัดถากร #	50,873
3	กรุงเทพมหานคร	นายทินวัฒน์ มฤคนิทัศน์*#	49,212
3	กรุงเทพมหานคร	นางเครือวัลย์ สมณะ #	47,977
3	กรุงเทพมหานคร	นายสมุทร มงคลกิติ * #	47,240

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

เขตที่	จังหวัด	รายชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
5	กรุงเทพมหานคร	นายอดมศิลป์ ศรีแสงนาม **	60,574
5	กรุงเทพมหานคร	นายสุทิน นพเกต **	59,561
5	กรุงเทพมหานคร	นายอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา **	59,393
7	กรุงเทพมหานคร	นายธีรารักษ์ แสงสุริยจันทร์ **	83,380
7	กรุงเทพมหานคร	นางสาวสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ **	84,371
7	กรุงเทพมหานคร	พันเอกชินวาท์ สุนทรสิมะ #	84,062
9	กรุงเทพมหานคร	นายถวิล ไพรสนธ์ #	53,313
9	กรุงเทพมหานคร	นายเชียร มโนหรรทัด #	53,302
9	กรุงเทพมหานคร	นายสมพัฒน์ กัลยาวิชัย #	51,381
10	กรุงเทพมหานคร	พลเรือโทโรช วิกิตภูมิประเทศ #	52,154
10	กรุงเทพมหานคร	นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ	52,749
10	กรุงเทพมหานคร	นายธเนศร์ พรนิวัฒน์พงศ์ #	50,893
11	กรุงเทพมหานคร	นายวิลาศ จันทร์พิทักษ์ **	50,418
11	กรุงเทพมหานคร	นายแสง ฤกษ์จรัส #	50,109
12	กรุงเทพมหานคร	นายกระแส ชนะวงศ์#	58,549
12	กรุงเทพมหานคร	พลตรีสมบัติ รอดโพธิ์ทอง#	55,036
1	กาญจนบุรี	นายนิเวจ จันทรสมบูรณ์ **	48,748
1	ขอนแก่น	นายอดิศร เพียงเกษ *	55,258
1	ขอนแก่น	นายภูมิ สาระผล	42,819
1	ขอนแก่น	นายพงษ์ศักดิ์ อินทรพาณิชย์	37,232
2	ขอนแก่น	นายอำนาจ ชนะวงศ์	65,602
4	ขอนแก่น	นายสฤต สันติเมทนีดล	65,602

ตารางที่ 3.6 (ต่อ)

เขตที่	จังหวัด	รายชื่อผู้ได้รับเลือกตั้ง	คะแนนรวม
1	เชียงใหม่	นายวิชัย วงศ์ไชย	52,885
2	เชียงใหม่	นายมอนอินทร์ รินคำ	70,801
1	ตาก	นายอดุล ตันดีสุนทร *	59,748
3	นครศรีธรรมราช	นายธานี คักดีเศรษฐ์ **	70,089
3	นครศรีธรรมราช	นายวิทยา แก้วภราดัย *	64,706
3	นครศรีธรรมราช	นายสุธรรม แสงประทุม *	63,052
2	นครสวรรค์	นายบุญชู โรจนเสถียร **	45,843
1	นนทบุรี	นางพิมพ์า จันทร์ประสงค์ #	39,407
2	นนทบุรี	นายถวิล จันทร์ประสงค์ **	40,981
2	นนทบุรี	นายอุดมเดช รัตนเสถียร #	38,668
1	น่าน	นายพงษ์วัฒน์ ธีรประเทืองกุล	69,620
1	เพชรบูรณ์	นายจรัส นัวช่วย **	77,739
1	ยโสธร	นายสมบูรณ์ ทองบุราณ	66,466
1	ศรีสะเกษ	นายมานะ มหาสุวิระชัย	73,304
1	ศรีสะเกษ	ร้อยโทภูเทพ ไสกระจำง	67,447
1	สมุทรปราการ	นายวัลลภ ยิ่งตรง	45,859
2	สมุทรปราการ	นายประสิทธิ์ สุขวัฒน์ *	45,015
1	อุบลราชธานี	นายพลสวัสดิ์ โหตระไวศยะ	64,922

* สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535

ที่มา : กองการเลือกตั้ง กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 สิ้นสุดลง พลังธรรมได้ร่วมรัฐบาล ภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี จากพรรคประชาธิปัตย์ โดยมีพรรคร่วม รัฐบาลอีก 3 พรรค คือ พรรคกิจสังคม พรรคความหวังใหม่ และพรรคเอกภาพ พรรคพลังธรรม เข้าร่วมรัฐบาลโดยพลตรีจำลอง ศรีเมือง ไม่ขอรับตำแหน่งรัฐมนตรี ทั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรของพรรคได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ดังนี้

1. นายบุญชู โรจนเสถียร	รองนายกรัฐมนตรี
2. พันเอกชินวาท สุนทรสิมะ	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
3. พลตรีสมบัติ รอดโพธิ์ทอง	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
4. นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ
5. นายถวิล จันทรประสงค์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร และสหกรณ์
6. พันเอกวินัย สมพงษ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
7. นายธานี ศักดิ์เศรษฐ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
8. นายจรัส พิวช่วย	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
9. นายแพทย์อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
10. นายสุเทพ อรรถจักร	รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย
11. นายอดิศร เพียงเกษ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

การเข้าร่วมรัฐบาลของพรรคพลังธรรมครั้งนี้ เป็นครั้งแรกของพรรคพลังธรรมนับ ตั้งแต่มีการก่อตั้งพรรค ปัจจุบันพรรคพลังธรรมมีนายบุญชู โรจนเสถียร เป็นหัวหน้าพรรค

คณะกรรมการบริหารพรรค

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 33 กำหนดให้คณะกรรมการ บริหารประกอบด้วยหัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค รองเลขาธิการพรรค และกรรมการบริหารอื่นอีกไม่น้อยกว่า 7 คน พรรคพลังธรรมได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหาร พรรคมีไม่เกิน 25 คน จึงถือว่าคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรมมีขนาดเล็กที่สุดเมื่อ

เปรียบเทียบกับพรรคประชาธิปัตย์ (45 คน) พรรคชาติไทย (ไม่น้อยกว่า 35 คน แต่ไม่เกิน 45 คน) พรรคกิจสังคม (41 คน) พรรคประชากรไทย (31 คน) พรรคพลังธรรมมีคณะกรรมการบริหารพรรคประกอบด้วย หัวหน้าพรรค รองหัวหน้าพรรคไม่เกินสามคน เลขาธิการพรรคหนึ่งคน รองเลขาธิการพรรคไม่เกินสามคน และกรรมการอื่น ๆ ไม่น้อยกว่าเจ็ดคน หัวหน้าพรรคพลังธรรมมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เมื่อตำแหน่งหัวหน้าพรรคสิ้นสุดก่อนครบวาระ ให้ผู้ดำรงตำแหน่งตามที่หัวหน้าพรรคแต่งตั้งสิ้นสุดลงด้วยคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรมมีวาระในการดำรงตำแหน่งสี่ปี และอาจได้รับเลือกตั้งอีกได้เช่นเดียวกับพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งแตกต่างกับพรรคชาติไทย และพรรคกิจสังคม ที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคภายใน 180 วัน หลังจากมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป ส่วนพรรคประชากรไทยกำหนดให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคภายใน 90 วัน หลังจากมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไป หัวหน้าพรรคพลังธรรมถูกเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ของพรรค ส่วนกรรมการบริหารอื่น ๆ ให้หัวหน้าพรรคเลือกเอง ลักษณะเช่นนี้ทำให้หัวหน้าพรรคพลังธรรมมีอำนาจและความสำคัญมาก อันเป็นการสะท้อนภาพกฎเหล็กแห่งคณาธิปไตยของ Robert Michels ได้เป็นอย่างดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.7 แสดงรายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรมชุดที่ 1 (พ.ศ. 2531-2532)

ลำดับที่	รายชื่อคณะกรรมการพรรคพลังธรรม	ตำแหน่ง
1	พลตรีจำลอง ศรีเมือง	หัวหน้าพรรค
2	พ.ญ.กัลยา บำรุงผล	รองหัวหน้าพรรค
3	น.พ.ชิตพงษ์ ไชยวสุ	เลขาธิการพรรค*
4	นายธำรงค์ แสงสุริยจันทร์	รองเลขาธิการพรรค
5	นายคงศักดิ์ ลาภประเสริฐ	กรรมการ
6	พ.ต.หญิงศิริลักษณ์ ศรีเมือง	กรรมการ
7	นางเครือวัลย์ สมณะ	กรรมการ
8	นางมาลี เสน่จันทร์ศิไชย	กรรมการ
9	นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์	กรรมการ
10	นายสุนัย เศรษฐบุญสร้าง	กรรมการ
11	นางสมศรี โชติระวี	กรรมการ
12	นายสุเทพ อรรถการ	กรรมการ

* ภายหลังจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 น.พ.ชิตพงษ์ ไชยวสุ ได้ลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการพรรค เพราะไม่ได้รับเลือกตั้งที่จังหวัดนนทบุรี และนายสุเทพ อรรถการ ได้เข้าทำหน้าที่เลขาธิการพรรคแทน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.8 แสดงรายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรม ชุดที่ 2
(พ.ศ. 2532-2534)

ลำดับที่	รายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรค	ตำแหน่ง
1	พลตรีจำลอง ศรีเมือง	หัวหน้าพรรค
2	นายสุเทพ อุตถากร	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 1
3	พลเรือเอกศิริ ศิริรังษี	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 2
4	น.พ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม	เลขาธิการพรรค
5	นายทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 1
6	นายธำรงค์ แสงสุริยจันทร์	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 2
7	นายคงศักดิ์ ลากประเสริฐ	เหรัญญิก
8	นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์	กรรมการ
9	ดร.อาจอง ชุ่มสาย ๗ อัยยยา	กรรมการ
10	พ.ญ.กัลยา บำรุงผล	กรรมการ
11	นายพีรพงศ์ สาคริก	กรรมการ
12	นายสุนัย เศรษฐบุญสร้าง	กรรมการ
13	ดร.สุทิน นพเกตุ	กรรมการ
14	นางเครือวัลย์ สมณะ	กรรมการ
15	ดร.สมถร มงคลกิติ	กรรมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.9 แสดงรายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรม ชุดที่ 3
(พ.ศ. 2534-2536)

ลำดับที่	รายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรม	ตำแหน่ง
1	พลตรีจำลอง ศรีเมือง	หัวหน้าพรรค
2	พลเรือเอกศิริ ศิริรังษี	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 1
3	นายสุเทพ อุตตากร	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 2
4	พันเอกชินวาท สุทรสิมะ	เลขาธิการพรรค
5	นายสมุท มงคลกิติ	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 1
6	นายธำรงค์ แสงสุริยจันทร์	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 2
7	นายพีระพงศ์ สาคริก	เหรัญญิก
8	นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์	นายทะเบียน
9	นายพีระพงษ์ ถนอมพงษ์พันธ์	กรรมการบริหารพรรค
10	นายไพโรจน์ ท่งทอง	โฆษกพรรค
11	นายภูมิ ยุทธพงษ์พันธ์	กรรมการบริหารพรรค
12	นายชาติกล้า ประกอบผล	กรรมการบริหารพรรค
13	นายอาทร บุญมาเลิศ	กรรมการบริหารพรรค
14	นายเสรี พัฒนพันธ์ชัย	กรรมการบริหารพรรค
15	นายธรรมรัตน์ นาคสุริยะ	กรรมการบริหารพรรค
16	นายพรเทพ วิริยพันธ์	กรรมการบริหารพรรค
17	พันเอกวินัย สมพงษ์	กรรมการบริหารพรรค
18	น.พ. ไชยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร	กรรมการบริหารพรรค
19	นางสมศรี โชติศิริ	กรรมการบริหารพรรค
20	ร้อยเอกกฤษฏา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการบริหารพรรค
21	น.พ. ชิตพงษ์ ไชยวสุ	กรรมการบริหารพรรค
22	พันตำรวจตรีสุรศักดิ์ อินตานนท์	กรรมการบริหารพรรค
23	นายแสวง คีลาเกษ	กรรมการบริหารพรรค
24	นายไพรัช ชำทิพย์พาทิ	กรรมการบริหารพรรค

ตารางที่ 3.10 แสดงรายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรม ชุดที่ 4
(พ.ศ. 2536-2538)

ลำดับที่	รายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคพลังธรรม	ตำแหน่ง
1	นายบุญชู โรจนเสถียร	หัวหน้าพรรค
2	นาวาอากาศตรีประสงค์ สุ่นศิริ	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 1
3	นายสุเทพ อุตการ	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 2
4	นายอุดร ตันติสุนทร	รองหัวหน้าพรรคคนที่ 3
5	พันเอกวินัย สมพงษ์	เลขาธิการพรรค
6	นายดำรงค์ แสงสุริยจันทร์	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 1
7	นายจรัส นัวช่วย	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 2
8	นายธานี คักดีเศรษฐ์	รองเลขาธิการพรรคคนที่ 3
9	นายพิระพงศ์ สาคริก	เหรัญญิก
10	นายไชยวัฒน์ สินสุวงศ์	นายทะเบียน
11	น.พ.กระแส ชนะวงศ์	กรรมการบริหารพรรค
12	ร้อยเอกกฤษฎา อรุณวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการบริหารพรรค
13	พันเอกชินวุธ สุนทรสีมะ	กรรมการบริหารพรรค
14	นายถวิล ไพรสมณ์	กรรมการบริหารพรรค
15	นายบรรจง โชษะมณี	กรรมการบริหารพรรค
16	นายประเสริฐ นาสมนันท์	กรรมการบริหารพรรค
17	นายพรเทพ วิริยพันธ์	กรรมการบริหารพรรค
18	นางพิมพ์า จันท์ประสงค์	กรรมการบริหารพรรค
19	นายพิระพงศ์ ถนอมพงษ์พันธ์	กรรมการบริหารพรรค
20	พลตรีสมบัติ รอดโพธิ์ทอง	กรรมการบริหารพรรค
21	นายอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	กรรมการบริหารพรรค
22	นายอาทร บุญมาเลิศ	กรรมการบริหารพรรค
23	นายเรืองวิทย์ ดุษฎีสุรพจน์	กรรมการบริหารพรรค
24	นายเสรี พัฒนพันธ์ชัย	กรรมการบริหารพรรค
25	นายไพรัช ช่างกินยา	กรรมการบริหารพรรค

สมาชิกภาพของพรรค

สมาชิกของพรรคหลังรัฐธรรมนูญเริ่มก่อตั้งได้แจ้งยอดต่อกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยว่ามีจำนวน 10,310 คน การรวบรวมสมาชิกส่วนใหญ่อาศัยความร่วมมือจากกลุ่มญาติธรรมชาวโคก พรรคหลังรัฐธรรมนูญมีลักษณะประเภทสมาชิกคล้ายกับพรรคการเมืองอื่น ๆ คือมีสมาชิกสามัญเป็นสมาชิกหลัก สมาชิกสามัญนี้อาจจะเสียค่าบำรุงได้ตามความสมัครใจเพราะไม่มีการกำหนดค่าบำรุงของสมาชิกไว้ สมาชิกสามัญของพรรคหลังรัฐธรรมนูญจะต้องมีมติของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกพรรคลงมติรับรอง ส่วนสมาชิกกิตติมศักดิ์นั้น คณะกรรมการบริหารของพรรคมีมติให้เชิญ เพราะถือว่าเป็นสมาชิกที่มีอุปการะคุณ มีเกียรติคุณ และมีคุณวุฒิพิเศษ พรรคหลังรัฐธรรมนูญมีสมาชิกสองประเภทคือสมาชิกสามัญ และสมาชิกกิตติมศักดิ์เท่านั้น ไม่มีสมาชิกสมทบ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ หรือสมาชิกวิสามัญสมทบ เช่น พรรคประชากรไทย หรือสมาชิกวิสามัญ เช่น พรรคชาติไทย หรือสมาชิกระดับบริหาร เช่น พรรคกิจสังคม คุณสมบัติของสมาชิกพรรคหลังรัฐธรรมนูญกำหนดโดยอ้างอิงพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 7 ซึ่งกำหนดว่า "ผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิกได้ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิดมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ และไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช" พรรคหลังรัฐธรรมนูญได้กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกไว้คือ มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ในวันยื่นใบสมัคร ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช มีความเลื่อมใสในอุดมการณ์ของพรรค ไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น สมาชิกจะขาดจากสมาชิกภาพเมื่อถูกศาลพิพากษาจำคุกเว้นแต่ความผิดลหุโทษหรือกระทำโดยประมาท การสมัครเป็นสมาชิกพรรคหลังรัฐธรรมนูญจะต้องยื่นใบสมัครต่อเลขาธิการพรรค โดยมีสมาชิกสามัญรับรอง 2 คน ทางพรรคกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคือ ประกาศชื่อผู้สมัครที่สำนักงานใหญ่ไม่น้อยกว่า 7 วัน โดยให้คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณาใบสมัคร ปัจจุบัน (พ.ศ. 2536) พรรคหลังรัฐธรรมนูญมีสมาชิก 72,020 คน การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกพรรคการเมือง พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 26 กำหนดไว้ว่า สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเมื่อ ตาย ลาออก ศาลมีคำสั่งยุบเลิกพรรคการเมืองที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก พรรคการเมืองสั่งให้ออกตามข้อบังคับ สำหรับการสิ้นสุดสมาชิกภาพตามคำสั่งของพรรคการเมืองในกรณีที่มีสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยนั้น ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น การลงมติให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น จากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มาตรา 26 พรรคหลังรัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดการสิ้นสุดสมาชิกภาพของพรรคไว้คือ ตาย ลาออก เป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นถูกลบชื่อออกจากทะเบียน ถูกศาลพิพากษาจำคุกเว้นแต่ความผิดลหุโทษ หรือกระทำความผิดโดยประมาท

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในเรื่องสมาชิกภาพของพรรคหลังรัฐธรรมนูญนั้นไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติสมาชิกการสิ้นสุดสมาชิกภาพ ส่วนใหญ่จะกำหนดตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีรายละเอียดบางเรื่องเท่านั้นที่กำหนดขึ้นเอง นอกเหนือจากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 จึงมีส่วนให้พรรคหลังรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นพรรคการเมืองตามกฎหมาย (legal creature) เช่นเดียวกับพรรคการเมืองไทยโดยทั่วไป

ระบบอำนวยการพรรค

พรรคหลังรัฐธรรมนูญมีสำนักงานพรรคเป็นตัวช่วยระบบอำนวยการของพรรคโดยมีหัวหน้าสำนักงานของพรรคเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ แบ่งงานออกเป็นสำนักงานทั่วไปและงานนโยบายและแผนงานสำนักงานทั่วไปประกอบด้วยฝ่ายบุคคล ฝ่ายรับเรื่องราวร้องทุกข์ ฝ่ายศิลป์ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายศูนย์ประสานงาน ฝ่ายโสตทัศนอุปกรณ์ ฝ่ายบัญชีและโรงเรียนการเมือง เหล่านี้จะดูแลโดยหัวหน้าสำนักงานพรรคซึ่งจะมีเลขาธิการพรรคดูแลอีกชั้นหนึ่ง ส่วนงานนโยบายและแผนจะขึ้นอยู่กับสำนักนโยบายและแผน ซึ่งจะทำงานด้านนโยบายและแผนของพรรคที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งติดต่อประสานงานกับรัฐสภา งานต่าง ๆ เหล่านี้จะมีหัวหน้าสำนักนโยบายและแผนเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบและมีหัวหน้าสำนักพรรคกำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง ระบบอำนวยการของพรรคหลังรัฐธรรมนูญมุ่งช่วยสนับสนุนให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคเป็นไปด้วยดีตามเป้าหมาย หรือนโยบายของพรรค งานอำนวยการข้างต้นมักจะเป็นงานระดับเจ้าหน้าที่ ทำหน้าที่เรื่องสมาชิกสัมพันธ์ เช่น การออกเอกสารสิ่งพิมพ์เป็นระยะ ๆ การจัดประชุม สัมมนา เป็นต้น ส่วนงานอำนวยการในระดับสูงของพรรค มักจะเป็นเรื่องที่คณะกรรมการบริหารพรรคหรือสมาชิกระดับสูงดำเนินการเอง แต่อย่างไรก็ตาม พรรคหลังรัฐธรรมนูญแม้ว่าจะมีระบบอำนวยการโดยคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นสำคัญ แต่ก็ได้อาศัยฝ่าย หรืองาน

ต่าง ๆ ของพรรคในระบบอำนาจการเป็นผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการบริหารงานของคณะกรรมการบริหารพรรค โดยทำหน้าที่ประสานงาน ติดตามประเมินผล ตลอดจนปฏิบัติการต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนให้ทุกส่วนของพรรคสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการเงินพรรค

พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 กำหนดให้พรรคการเมืองจะต้องแสดงบัญชีงบดุลต่อนายทะเบียนพรรคและแถลงบัญชีงบดุลต่อสมาชิก อีกทั้งติดประกาศให้แก่ประชาชนทั่วไปทราบไว้ที่ทำการพรรค แต่พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดเรื่องการหาทุนการจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์ของพรรคไว้ จะกำหนดไว้เพียงข้อห้ามการรับเงินหรือผลประโยชน์ จากบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย เพื่อไม่ให้คนที่ไม่มีสัญชาติไทยให้การสนับสนุนพรรคการเมือง เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากต่างชาติและเป็นการรักษาอธิปไตยทางการเมืองของชาติไว้ ส่วนประเด็นการตรวจสอบการเงินของพรรคการเมืองนั้นพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มุ่งเน้นให้พรรคการเมืองแสดงบัญชีรายรับและรายจ่าย ตลอดจนทรัพย์สินและหนี้สินให้แก่สมาชิกทราบ โดยไม่ได้ระบุให้ประชาชนได้ทราบ ฉะนั้นในความเป็นจริงระบบการเงินพรรคจึงยังคงเป็นเรื่องปกปิด พรรคหลังธรรมก็เช่นกันพบว่าการได้มาและการใช้จ่ายเงินของพรรคยังเป็นเรื่องที่ไม่เปิดเผยอีกมาก แต่พอจะสรุปการได้มาซึ่งเงินสนับสนุนพรรคหลังธรรม ได้ดังนี้

1. ค่าบำรุงสมาชิก พรรคหลังธรรมไม่ได้ระบุในข้อบังคับว่าสมาชิกจะต้องจ่ายค่าบำรุงสมาชิกเท่าใด ระบุแต่เพียงว่าสมาชิกสามัญอาจจะเสียค่าบำรุงได้ตามความสมัครใจ ในความเป็นจริงนั้นรายได้ของพรรคหลังธรรมจากค่าบำรุงสมาชิกนี้ ไม่มีทางที่จะเพียงพอแก่การดำเนินงานทางการเมืองของพรรค ดังนั้นเงินค่าบำรุงสมาชิกนี้จึงมุ่งให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความผูกพันระหว่างสมาชิกกับพรรค อย่างน้อยที่สุดการเสียค่าบำรุงสมาชิกอาจมีส่วนช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคหลังธรรมแก่สมาชิกบ้าง
2. การบริจาค จัดได้ว่าเป็นรายได้หลักของพรรคหลังธรรม พอจะจัดกลุ่มผู้บริจาคได้ดังนี้

บุคคลระดับผู้นำของพรรค มักจะได้แก่คณะกรรมการบริหารพรรค โดยพรรคหลังธรรมพยายามจัดระบบให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุกคนรับผิดชอบการเงินของพรรค

ด้วยการบริจาครายได้ของตนให้พรรค บุคคลระดับผู้นำของพรรคที่กล่าวถึงได้แก่ นายเรือนสมณะ นางมาลี เสนจันทร์ศิโยย เจ้าของโรงเรียนอนุบาลลูกรัก พันเอกกัมปนาท เกษวิริยะการ พันเอกปราบ โชติกเสถียร¹⁰ ที่ปรึกษาพลตรีจำลอง ศรีเมือง เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

บุคคลผู้สนับสนุนพรรค โดยส่วนมากผู้สนับสนุนพรรคหลังธรรมมักจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนเองไม่ต้องการให้เปิดเผย เพราะการเปิดเผยไม่ว่าโดยตรงหรืออ้อมอาจจะส่งผลให้ฝ่ายตรงข้ามโจมตีหรือกลั่นแกล้งได้เพราะการเมืองไทยยังถือว่าการสนับสนุนพรรคการเมืองใดแล้วอีกฝ่ายหนึ่งจะถือว่าเป็นคู่แข่ง จึงเป็นเหตุผลที่ไม่มีใครอยากจะมีคู่แข่ง โดยเฉพาะศัตรูทางการเมือง บุคคลที่สนับสนุนพรรคหลังธรรมมักจะเป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง เช่น นายประทีป กิจจานันท์ เจ้าของบริษัทขนส่งปูนซีเมนต์ และวัสดุก่อสร้างรายใหญ่ นายประสิทธิ์ กลิ่นสุนทร เจ้าของบริษัทปราณีพันธ์ นายชาติรี โสภณนิช กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงเทพจำกัด¹¹ เป็นต้น

นอกจากรายได้ที่มีมาจากแหล่งข้างต้นแล้วพรรคหลังธรรมยังมีรายได้จากการดำเนินการของพรรค เช่น การจัดการปาฐกถา หรือจัดการอภิปรายแล้วขายบัตรให้แก่ผู้ฟัง

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ มติชนสุดสัปดาห์, ปีที่ 8 เล่มที่ 402 วันที่ 15 พฤษภาคม 2531, หน้า 8.

¹¹ เรื่องเดียวกัน